

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник голови Приймальної комісії

О.М. Шикова

_____ 2014 р.

ПРОГРАМА

фахового випробування

для вступників на ОКР «магістр»; «спеціаліст»

напряму підготовки «Банківська справа»

Автор: Грушко В.І. д.е.н., професор

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

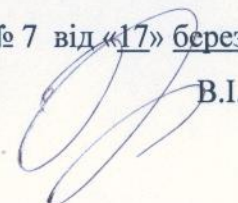
на засіданні кафедри

фінансів та банківського бізнесу

(протокол № 7 від «17» березня 2014 р.)

Завідувач кафедри

В.І. Грушко

ВСТУП

Прийом абітурієнтів, які мають диплом бакалавра (спеціаліста) для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст», «магістр» за спеціальністю «Банківська справа», проводиться за результати фахових вступних випробувань з дисципліни циклу професійної підготовки «Гроші і кредит».

ДИСЦИПЛІНА: «ГРОШІ І КРЕДИТ»

ТЕМА 1. СУТЬ І ФУНКЦІЇ ГРОШЕЙ

Походження грошей. Раціоналістична та еволюційна концепції походження грошей. Форми грошей та їх еволюція. Ера металевих грошей. Біметалізм та монометалізм. Кредитні гроші. Паперові гроші. Різновиди сучасних кредитних грошей. Електронні гроші. Квазі-гроші.

Суть грошей. Гроші як загальний еквівалент. Гроші як особливий товар, мінова й споживча вартість грошей як товару. Портфельний підхід до визначення суті грошей. Гроші як форма прояву суспільних відносин. Гроші як гроші і гроші як капітал. Вартість грошей. Купівельна спроможність грошей. Вартість грошей і час. Вплив зміни вартості грошей на економіку.

Функції грошей. Функція грошей як міри вартості. Ціна як грошовий вираз вартості товарів. Масштаб цін. Функція грошей як засобу обігу. Функція засобу платежу. Функція засобу нагромадження, її суть, сфера використання. Вплив часу на функцію засобу нагромадження. Світові гроші.

ТЕМА 2. ГРОШОВИЙ ОБІГ І ГРОШОВА МАСА

Грошовий обіг. Грошовий оборот: суть та структура. Грошові потоки. Грошові платежі як складові грошового обороту. Сукупний грошовий оборот і оборот грошей у межах індивідуального капіталу. Основні ринки та суб'єкти грошового обороту. Модель сукупного грошового обороту. Грошові потоки та критерії їх класифікації. Канали руху грошей. Структура грошових

потоків. Механізм балансування грошових потоків. Національний дохід і національний продукт, їх роль для аналізу грошового обороту.

Грошова маса та грошові агрегати. Їх класифікація. Грошовий мультиплікатор. Грошова база. Класифікація грошових агрегатів згідно методики НБУ. Закон грошового обігу. Внесок І.Фішера в теорію грошового обігу. Швидкість обігу грошей та її чинники. Розрахунок швидкості обігу грошей. Проблема монетизації валового внутрішнього продукту.

ТЕМА 3. ГРОШОВИЙ РИНОК

Грошовий ринок. Гроші як об'єкт купівлі-продажу. Попит, пропозиція, ціна грошей. Інституційна модель грошового ринку. Канали прямого і опосередкованого фінансування. Ринок грошей та ринок капіталів. Банки і небанківські фінансово-кредитні структури як суб'єкти грошового ринку.

Попит на гроші. Основні мотиви попиту на гроші: транзакційний мотив, мотив завбачливості, портфельний мотив. Чинники, що визначають параметри попиту на гроші. Номінальний та реальний попит на гроші. Теоретичні моделі попиту на гроші.

Пропозиція грошей. Загальні теоретичні положення пропозиції грошей. Механізм формування пропозиції грошей. Банкнотна та депозитна емісія. Грошовий мультиплікатор та його роль у формуванні пропозиції грошей.

Графічна модель грошового ринку. Рівновага на грошовому ринку та процент. Фактори, що визначають рівновагу грошового ринку. Рівноважна процентна ставка.

ТЕМА 4. ГРОШОВІ СИСТЕМИ

Грошова система: суть та принципи організації. Елементи грошової системи та їх характеристика. Основні типи грошових систем. Еволюція грошових систем. Системи готівкового та безготівкового обігу. Національна та світова валютні системи. Саморегульовані грошові системи. Біметалізм (система паралельних валют, система подвійної валюти, система

«кульгаючої» валюти). Монометалізм (золотомонетний, золото злитковий, золотодевізний стандарт). Регульовані грошові системи. Система паперово-грошового обігу. Система природного (кредитного) обігу. Неринкові та ринкові грошові системи. Відкриті і закриті грошові системи.

Методи та інструменти регулювання грошової системи. Центральний банк як орган державного регулювання грошової сфери. Становлення й розвиток грошової системи України. Характеристика грошових систем зарубіжних країн. Специфіка грошової системи ЄС.

ТЕМА 5. ІНФЛЯЦІЯ ТА ГРОШОВІ РЕФОРМИ

Суть інфляції. Теоретичні концепції інфляції: теорія «інфляції попиту», теорія «інфляції пропозиції», монетаристська теорія, теорія інфляції як багатофакторного процесу. Інфляція та дефляція. Наслідки інфляції.

Основні види інфляції: повзуча, галопуюча, гіперінфляція, відкрита та закрыта інфляція. Причини інфляції. Інфляція попиту. Фіскальна інфляція. Інфляція витрат. Імпортна інфляція. Інфляційний «податок».

Показники вимірювання інфляції. Регулювання інфляції. Взаємодія центрального банку та уряду у регулюванні інфляційних процесів. Роль грошово-кредитної та фіскальної політики у стримуванні інфляційних процесів. Монетарна рестрикція.

Суть та цілі грошових реформ. Стабільність грошової одиниці як основна мета грошової реформи. Роль грошових реформ у боротьбі з інфляцією. Класифікація грошових реформ. Грошові реформи в Україні.

ТЕМА 6. ВАЛЮТНИЙ РИНОК І ВАЛЮТНІ СИСТЕМИ

Валютний ринок: суть та принципи функціонування. Валютні операції суть і види. Деривативи. Біржова та позабіржова торгівля валютою. Валютні ризики і методи їх мінімізації. Валютна позиція: суть і види. Суб'єкти валютного ринку. Фактори, що впливають на кон'юнктуру валютного ринку.

Котирування валют. Валютний курс, його функції. Суть та види валютного курсу. Паритет купівельної спроможності валют. Механізм забезпечення конвертованості валюти. Режими валютного курсу.

Валютне регулювання і контроль. Інституційні засади валютного регулювання і контролю. Механізм регулювання валютного курсу: девальвація, ревальвація, інтервенція. Режим валютного курсу в Україні.

Валютні системи: суть та структура. Види валютних систем. Елементи національної валютної системи. Структура валютної системи України. Паризька, Генуезька, Бреттон-Вудська та Ямайська валютні системи. Роль МВФ в її розвитку світової валютної системи.

ТЕМА 7. КІЛЬКІСНА ТЕОРІЯ ГРОШЕЙ

Класична кількісна теорія грошей. Еволюція кількісної теорії. Науковий внесок К.Маркса у розвиток теорії грошових відносин. Маржиналізм як методологічна основа сучасних теорій грошових відносин.

Неокласичний варіант розвитку кількісної теорії грошей. Внесок І. Фішера в кількісну теорію грошей. Представники «Кембриджської школи» та їх внесок в теорію грошей. Вклад Д. Кейнса в розвиток кількісної теорії грошей. Кейнсіансько-неокласична та неокейнсіанська теорії грошей.

Сучасний монетаризм. Внесок М.Фрідмена в теорію грошей. Сучасний синтез теорії грошей. Монетаристи-неокласики, монетаристи-градуалісти та монетаристи-прагматики.

Роль держави у регулюванні економіки з позицій кейнсіанства та монетаризму: спільні риси та відмінності. Внесок вітчизняних науковців у розвиток теорії грошей.

ТЕМА 8. НЕОБХІДНІСТЬ І СУТНІСТЬ КРЕДИТУ

Загальні передумови формування кредитних відносин. Еволюція кредитних відносин. Теорії кредиту. Основні положення натуралістичної теорії кредиту. Основні положення капіталотворчої теорії кредиту.

Необхідність та суть кредиту. Кредит як форма руху вартості на зворотній основі. Кредит як форма суспільних відносин. Основні функції кредиту. Суб'єкти та об'єкти кредитних відносин.

Ознаки кредиту в ринковій економіці. Позичковий капітал та кредит. Позичковий капітал як форма грошового капіталу. Основні ознаки позичкового капіталу. Ринок позичкових капіталів.

Економічні межі кредиту. Поняття меж кредиту, причини та наслідки їх порушення. Кредитні відносини та інфляція.

Специфіка становлення кредитних відносин в окремих країнах. Кредитні відносини в ЄС. Історичний розвиток кредитних відносин в Україні.

ТЕМА 9. ВИДИ, ФУНКЦІЇ ТА РОЛЬ КРЕДИТУ

Форми та види кредиту. Критерії класифікації кредиту. Форми кредиту, переваги та недоліки. Види кредиту. Характеристика окремих видів кредиту.

Банківський кредит. Класифікація банківських кредитів. Принципи та методи банківського кредитування. Механізм банківського кредитування. Форми забезпечення та страхування банківських кредитів. Характеристика окремих методів банківського кредитування.

Роль кредиту у ринковій економіці: вплив кредиту на розширення виробництва, розвиток банківської системи, зовнішньоекономічної діяльності. Роль кредиту у грошовій сфері. Кредитна експансія та її роль у економічному зростанні. Монетарна рестрикція та її значення для стримування інфляційних процесів. Соціальна роль кредиту.

Роль кредиту у розвитку економіки України. Розвиток кредитних відносин в Україні у 90-х рр. ХХ століття. Кредитна політика держави до і після запровадження у обіг гривні. Кредитна експансія 2007-2008 рр. та її наслідки. Особливості розвитку кредитних відносин в Україні.

ТЕМА 10. ФІНАНСОВІ ПОСЕРЕДНИКИ НА ГРОШОВОМУ РИНКУ

Суть, функції та основні види фінансових посередників грошового ринку. Об'єктивні передумови становлення й розвитку кредитно-фінансових інститутів. Основні напрями діяльності кредитно-фінансових установ.

Комерційні банки: суть, види та принципи діяльності. Страхові компанії: їх функціональна суть та форми організації. Пенсійні фонди. Особливості функціонування пенсійних фондів. Інвестиційні компанії. Основні операції інвестиційних компаній. Позиково-ощадні асоціації. Фінансові компанії. Кредитні спілки. Ломбарди. Добродійні фонди.

Міжбанківські об'єднання, їх роль та значення у функціонуванні кредитних систем. Класифікація міжбанківських об'єднань.

Особливості діяльності фінансових посередників в Україні.

ТЕМА 11. ЦЕНТРАЛЬНІ БАНКИ

Походження та еволюція центральних банків. Сутність і функції центрального банку. Національний банк України: його завдання, функції та історія розвитку. Грошово-кредитна політика НБУ та банківський нагляд. Федеральна резервна система. Банк Англії. Європейський центральний банк.

Грошово-кредитна політика центрального банку – суть, стратегічні, проміжні й тактичні цілі. Основні типи грошово-кредитної політики. Інструменти грошово-кредитної політики. Таргетування. Фіскально-бюджетна та грошово-кредитна політика в системі державного регулювання економіки. «Сеньйораж» і монетизація бюджетного дефіциту.

Система банківського регулювання та нагляду. Державна реєстрація банків. Ліцензування банківської діяльності. Установлення економічних нормативів, що регламентують діяльність банків. Вимоги до банків щодо формування резервів. Гарантування банківських депозитів. Вимоги НБУ щодо організації банківського кредитування та грошових розрахунків.

ТЕМА 12. КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

Суть і роль комерційних банків в сучасній економіці. Класифікація комерційних банків. Функції комерційного банку. Ліцензія та письмовий дозвіл. Організаційна структура комерційного банку. Збори акціонерів (учасників) банку. Ревізійна комісія банку. Структурні підрозділи банку.

Загальна характеристика банківських операцій. Пасивні банківські операції. Банківські ресурси та їхня структура. Капітал банку. Депозити та їх основні види. Недепозитні джерела залучення коштів. Активні операції. Кредитні операції, їх сутність і призначення. Інвестиційні операції та їх види. Інвестиційний портфель та інвестиційна політика комерційного банку. Суть комісійно-посередницьких банківських операцій. Розрахункові операції. Касові операції. Валютні операції. Консультаційні та інші послуги.

Регулювання банківської діяльності в сучасних умовах. Економічні нормативи. Особливості становлення і розвитку комерційних банків.

ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Походження та сутність грошей.
2. Форми грошей та їх еволюція.
3. Вартість грошей.
4. Функції грошей, сфери їх використання та відмінності.
5. Якісні властивості грошей.
6. Роль грошей у ринковій економіці.
7. Сутність грошового обороту, основні суб'єкти та ринки, які він обслуговує.
8. Модель грошового обороту; характеристика грошових потоків.
9. Структура грошового обороту за формою платіжних засобів та за економічним змістом.
10. Поняття та складові маси грошей, що обслуговує грошовий оборот, базові гроші та грошові агрегати.
11. Швидкість обігу грошей та фактори, що її визначають.
12. Сутність та вимоги закону кількості грошей, необхідних для обороту.
13. Механізм поповнення маси грошей в обороті. Характеристика грошового мультиплікатора.
14. Сутність та особливості функціонування грошового ринку.
15. Інституційна модель грошового ринку.
16. Структура грошового ринку.
17. Попит на гроші.
18. Пропозиція грошей.
19. Графічна модель грошового ринку, рівновага на грошовому ринку та процент.
20. Заощадження та інвестиції в механізмі грошового ринку.
21. Сутність та основні елементи грошової системи
22. Основні типи грошових систем та їх еволюція
23. Грошові реформи
24. Створення і розвиток грошової системи в Україні.
25. Стан монетизації економіки України, його причини та шляхи поліпшення.
26. Шляхи монетизації державного бюджету.
27. Сутність, види та закономірності розвитку інфляції.
28. Причини інфляції.
29. Соціально-економічні наслідки інфляції.
30. Державне регулювання інфляції.
31. Особливості інфляції в Україні в перехідний період.
32. Сутність та види грошових реформ.
33. Особливості проведення грошової реформи в Україні.
34. Сутність та види грошових реформ.
35. Сутність валюти, її призначення та сфера використання. Види, чинники та значення конвертованості валюти.

36. Валютний ринок: сутність та характеристика основних елементів.
37. Класифікація валютних ринків.
38. Еволюція валютної системи.
39. Характеристика операцій на валютному ринку.
40. Сутність, основи формування та чинники впливу на валютний курс. Основні режими валютних курсів.
41. Поняття, призначення та елементи національної валютної системи.
42. Сутність, призначення й використання платіжного балансу та золотовалютних резервів.
43. Поняття, елементи та етапи розвитку світової та міжнародної валютних систем.
44. Формування Європейського валютного союзу.
45. Взаємодія МВФ та України.
46. Класична кількісна теорія грошей.
47. Неокласичний варіант розвитку кількісної теорії грошей.
48. Сучасний монетаризм.
49. Еволюція грошей на території України.
50. «Передавальний механізм» у трактовці Дж. М. Кейнса.
51. Кон'юнктурна теорія грошей М. Туган-Барановського.
52. Внесок українських науковців до теорії сучасного монетаризму.
53. Походження та сутність кредиту.
54. Стадії та закономірності руху кредиту. Принципи кредитування.
55. Позичковий процент.
56. Необхідність кредиту. Загальні передумови формування кредитних відносин.
57. Сутність кредиту, його структура. Позичковий капітал і кредит. Об'єкти, суб'єкти та типи кредитних відносин.
58. Поняття економічних меж кредиту, види, причини і наслідки їх порушення. Кредитні відносини в умовах інфляції.
59. Процент за кредит: сутність, види, економічні межі та фактори зміни ставки процента.
60. Розвиток кредитних відносин в Україні.
61. Форми та види кредиту.
62. Механізми кредитування.
63. Роль кредиту у розвитку економіки України.
64. Класифікація кредитів.
65. Банківський кредит.
66. Комерційний кредит.
67. Процедура оформлення отримання кредиту.
68. Порядок погашення кредиту і плати за користування ним.
69. Суть і класифікація фінансових посередників грошового ринку.
70. Комерційні банки як фінансові посередники.
71. Міжбанківські об'єднання.
72. Небанківські посередники.

73. Сутність і функції центрального банку.
74. Грошово-кредитна політика центрального банку.
75. Інструменти грошово-кредитної політики центрального банку.
76. Система банківського регулювання та нагляду.
77. Історія створення центральних банків.
78. Принципи організації і функціонування НБУ.
79. Організаційна структура та функції НБУ.
80. Правове регулювання зв'язків НБУ з органами влади.
81. Економічні засади діяльності НБУ.
82. Суть і роль комерційних банків в сучасній економіці. Функції комерційного банку.
83. Класифікація комерційних банків.
84. Загальна характеристика банківських операцій.
85. Регулювання банківської діяльності в сучасних умовах.
86. Організаційний процес у банках.
87. Основні типи організаційних структур у банках.
88. Відповідальність і делегування повноважень.
89. Основні керівні органи комерційного банку та їх повноваження.
90. Департаменти та служби банку.

ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

Нормативні документи

1. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 20 вересня 2001 р. [Електронний ресурс]. – <http://rada.gov.ua>.

2. Закон України “Про Національний банк України” від 20 травня 1999 р. [Електронний ресурс]. – <http://rada.gov.ua>.

3. Закон України “Про платіжні системи та переказ грошей в Україні” від 5 квітня 2001 р. [Електронний ресурс]. – <http://rada.gov.ua>.

4. Декрет Кабінету міністрів України “Про систему валютного регулювання і валютного контролю” від 4 жовтня 2001 р.

5. Інструкція “Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті”. Затверджена постановою Правління НБУ від 21.01.2004 р. № 22.

6. Положення «Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами». Затверджене постановою Правління НБУ від 03.12.2003 р. № 516.

7. Положення “Про регулювання Національним банком України ліквідності банків України” № 259 від 30.04.2009 р. [Електронний ресурс]. – <http://rada.gov.ua>.

8. Правила використання готівкової іноземної валюти на території України. Затверджені постановою Правління НБУ від 30.05.2007 р. № 200.

9. Правила НСМЕП. Затверджені постановою Правління НБУ від 10.12.2004 р. № 620.

Підручники, монографії

10. Валютне регулювання та контроль: навчальний посібник / За заг. ред. О.В. Боришкевича. – К.: КНЕУ, 2008. – 400 с.

11. Вовчак О.Д. Банківська справа: Навч. посіб. / О.Д. Вовчак, Н.М. Руцишин – Львів: «Новий Світ – 2000», 2008. – 560 с.

12. Гроші та кредит: підручник / В.І. Грушко, О.Ю. Сова [та ін.]; за ред. проф. С.К. Ревчука. - К.: Знання, 2011. – 384 с.

13. Гроші та кредит: підручник / О.М. Колодізев, В.Ф. Колесніченко. – К.: Знання, 2010. – 615 с.

14. Історія грошей і банківництва: підручник / За ред. С.К. Ревчука. – К.: Атіка, 2004. – 340 с.

15. Котковський В.С. Банківські операції: Навч. посіб./ В.С. Котковський, О.В. Неізнана; рец. В.І. Грушко. – К.: Кондор, 2011. – 498 с.

Додаткова література

Підручники, монографії

16. Адамик Б.П. Національний банк і грошово-кредитна політика: Навч. посіб. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 278 с.

17. Банківська діяльність (вітчизняний та зарубіжний досвід): навчальний посібник / С.М. Лаптев, М.П. Денисенко [та ін.]; Університет економіки та права "КРОК". - К.: ВД "Професіонал", 2004. – 320 с.

18. Банківська справа: Навч. Посіб. / За ред. Бутинця Ф.Ф. – К.: Кондор, 2004. – 462 с.

Періодичні видання

19. Банківська система України: виміри глобальної фінансової кризи: експертно-аналітична доповідь / За ред. О.А. Кириченко. - К.: ТОВ "Дорадо-друк", 2009. – 62 с.

20. Дзюблюк О. Стратегія монетарної політики Національного банку України та її вплив на економічний розвиток // Вісник НБУ. – 2008. - №1. – С. 8-15.

21. Коваль С. Теоретичні основи механізму формування власного капіталу банку / С. Коваль // Вісник ТНЕУ. – 2009 р. – №1.– С. 106-116.

22. Петрик О. Теоретико-концептуальні основи таргетування інфляції / О. Петрик, С. Ніколайчук // Банківська справа. – 2009. – № 2. – С. 3–12.

Інтернет-джерела:

23. Офіційний сайт Асоціації українських банків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aub.org.ua>
24. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
25. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
26. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
27. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>